

2022-04-09

Pollux - från Trelleborg till Uddevalla.

Nedan ser vi ångaren, eller kanske rättare sagt ångskonerten, *Pollux* liggandes i Neapelbukten med Trelleborgs Ångfartygs AB:s rederimärke på skorstenen och rederiflagga på stormasten. Hon föddes som en skånsk "Malmrosare" 1883 och förliste knappt 30 år senare som en bohuslänsk "Thorburnare". Här följer en kortversion av hennes historia.

År 1881 bestämde sig Trelleborgarna att utöka sin flotta med ytterligare en ångare. Rederiet hade bildats 1870 och hade nu fyra ångare i drift. Efter att nödvändig finansiering ordnats lade man 1882 en beställning hos Lindholmens mekaniska verkstad på en ångare på cirka 1 000 tons dödvikts dräktighet byggd i "Bessemerplåt". Prislappen hamnade på 280 000 kr.

Pollux. Sjöhistoriska museet.

Fartyget sjösattes på valborgsmässoaftonen 1883 och döptes till *Pollux*. Lördagen den 21 juli var det dags för "prof- och besigtningresa". Fartygets dimensioner var längd × bredd: 203 × 29 ½ fot och med en last av 900 ton inkl bunker stack hon 14 ½ fot. Ångmaskinens nominella 110 hk gav i barlastat läge ca 10 knop med en kolåtgång på cirka 260 kg/tim. Allt enligt samtida notis i GHT som fortsätter:

"Grosshandlare Frans Malmros uttryckte sin fulla belåtenhet såväl med fart och kolåtgång, som äfven med fartygets konstruktion och utrustning i alla dess detaljer".

Jungfruresan gick sedan från Göteborg till Rotterdam.

Pollux kom att sysselsättas i trampfart på Östersjön, Nordsjön och Medelhavet. Även besök upp i Arkhangelsk gjordes. Runt 1893 började Malmros fundera över linjetrafik eftersom trampgodset successivt togs över av de tidtabellstyrda linjerederierna. År 1895 startade man Hamburglinjen och året därpå Antwerpenlinjen och till denna senare linje överfördes nu *Pollux*.

År 1900 beslöt Malmros att ersätta *Pollux* med ett större fartyg och i november samma år såldes hon för 150 000 kr till Rederi AB Avena i Uddevalla för att ingå i detta rederis linjetrafik mellan Uddevalla/Strömstad och London tillsammans med deras äldre och något mindre ångare *Avena*.

Rederi AB Avena hade bildats 1874 på initiativ av William Thorburns söner i Uddevalla och tanken med rederiet var framför allt skeppningar av "Uddevallahavre" till London. William Thorburns söner var en stor havreexportör och stod tidvis för 25-30 % av Sveriges totala havreexport. Det mesta gick till England där efterfrågan på havre hade vuxit till följd av det industriella genombrottet som medfört en ökad urbanisering och ett stort behov av transporter i städerna. Den svenska exporthavren gick bland annat till de hästar som drog Londons omnibussar och spårvagnar. Under 1870-talet, då utförseln kulminerade, var havre en av Sveriges viktigaste exportartiklar.

En nyligen färdigbyggd engelsk järnångare, *Glenisla*, hade under våren 1874 inköpts av William Thorburns söner och denna övertogs senare på året av det nybildade rederiet. Fartyget döptes om till *Avena* som är det latinska namnet på havre. Senare anskaffades ytterligare två fartyg. Men efterhand minskade havrelasterna i betydelse och godsfloran blev bredare. *Pollux* köptes in 1900 för att ersätta ett annat fartyg som förlist under 1897.

Den 23 mars 1912 på resa till England kolliderade *Pollux* i dimma 15 sjömil från Hanstholm med det tyska slagskeppet *Elsass* och sjönk. Samtliga 17 ombordvarande räddades över till slagskeppet som sedan landsatte dem i Kiel.

De sista åren hade det varit lite si och så med lönsamheten hos rederiet. Högre kostnader för både personal och bunker samt ökad konkurrens hade tärt på marginalerna. *Pollux* förlisning kanske blev spiken i kistan eller en tankeställare. Hur som helst, några månader senare beslöt man att sälja den kvarvarande ångaren *Avena* till ångfartygsaktiebolaget Thule i Göteborg och vid slutet av året lägga ned rederiverksamheten. Thule lovade att upprätthålla trafiken på England.

Några år senare "inkorporerades" Thule i Svenska Lloyd och den gamla havrebåten *Avena* hängde med även här. Men 1920 såldes hon till Grekland och året efter rapporteras hon som havererad.

Text: Bo Jershed

För de som vill veta mer om Rederi AB Avena i Uddevalla finns det i vårt öppna arkiv en initierad och intressant artikel signerad Agnes Thorburn.

www.lanspumpen.se/nummer/1976_1.pdf#page=12

Bilden på *Pollux* kommer från Sjöhistoriska museet. Okänd konstnär. I bakgrunden ser vi Vesuvius så vi befinner oss i Neapelbukten som var en populär "venue" för fartygsmålningar. *Pollux* besökte Neapel i februari 1884.